

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

Διεύθυνση
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
Ροδόης

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ

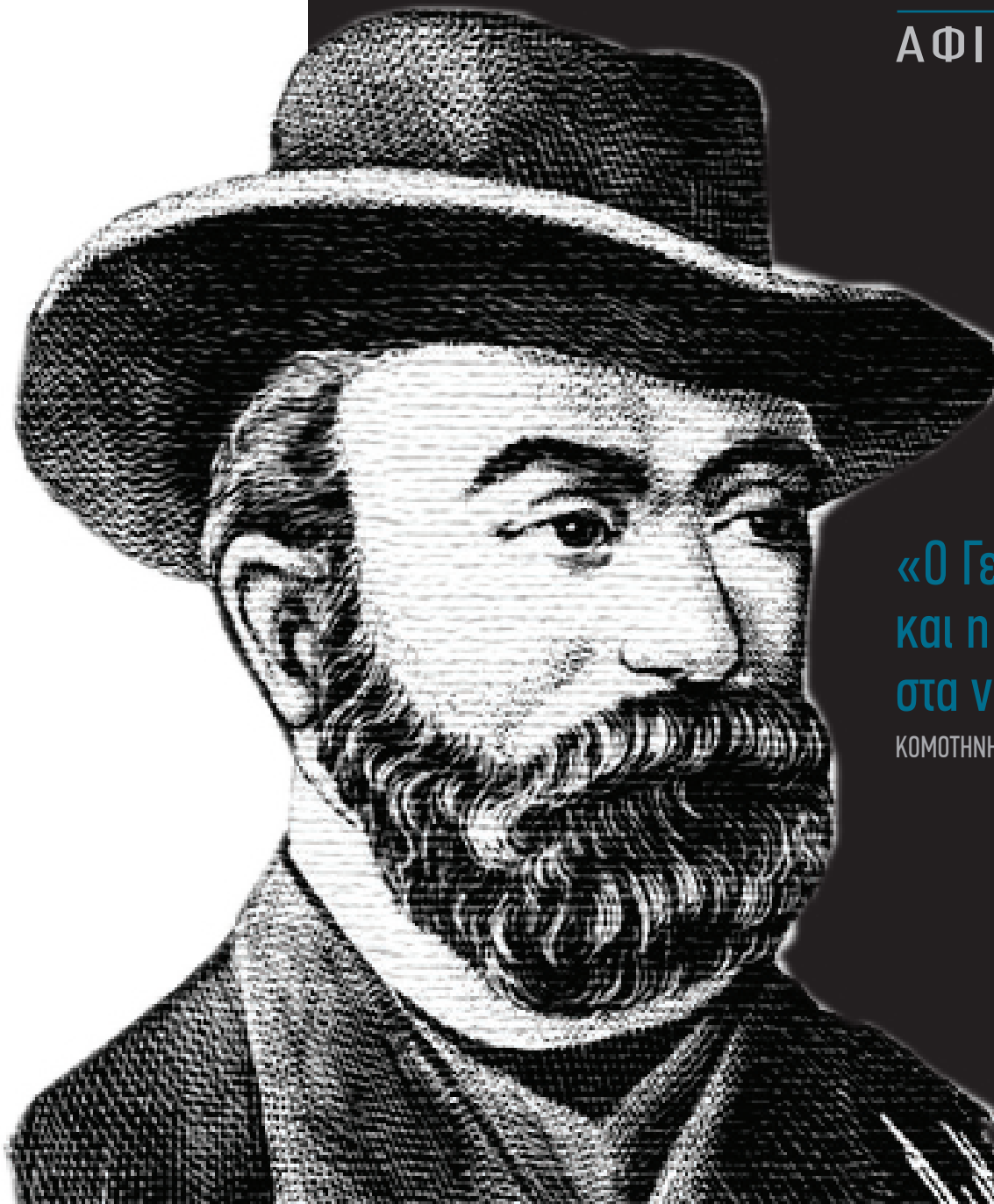
ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Διεύθυνση
Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
Ροδόης

ΕΝΘΕΤΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ

«Ο Γεώργιος Βιζυηνός
και η απήχηση του έργου του
στα νεότερα χρόνια»

ΚΟΜΟΤΗΝΗ 1/2/2023

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ
ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Για την εκδήλωση

της Κατερίνας Δ. Σχοινά

Η ΚΑΤΕΡΙΝΑ Δ. ΣΧΟΙΝΑ

είναι Φιλολογος και Υπεύθυνη Σχολικών
Δραστηριοτήτων της Διεύθυνσης
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ροδόπης.

Ο Βιζυηνός πριν από επτά χρόνια

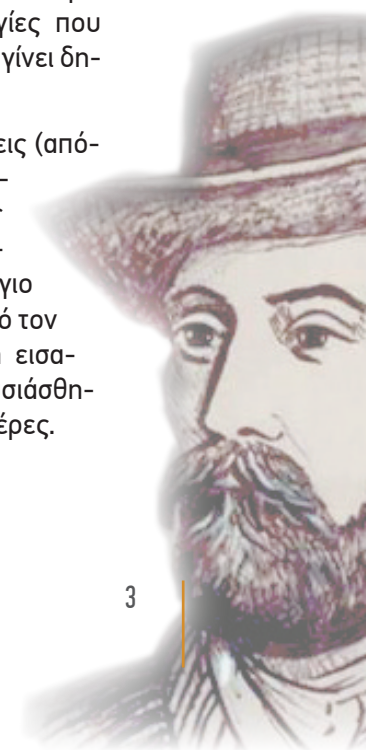
Ό,τι ακολουθεί αποτελεί προϊόν της εκδήλωσης «Ο Γεώργιος Βιζυηνός και η απήκηση του έργου του στα νεότερα χρόνια», που οργανώσαμε ως Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ροδόπης, σε συνεργασία με τη Δημοτική Βιβλιοθήκη Κομοτηνής και με την υποστήριξη της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ροδόπης. Η εκδήλωση έλαβε χώρα το απόγευμα της 1^{ης} Φεβρουαρίου 2023 στη φιλόξενη αίθουσα εκδηλώσεων της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Κομοτηνής (Τσανάκλειος).

Είναι η τρίτη φορά μέσα στην τελευταία επταετία όπου η Διεύθυνσή μας, σε συνεργασία με αυτήν της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ροδόπης, ασχολείται με τον μεγάλο Θρακιώτη συγγραφέα.

Το 2016, σε συνεργασία με τη ΔΚΕΠΠΑΚ και μαζί με τον Ιωάννη Σιγούρο, υπεύθυνο Σχολικών Δραστηριοτήτων στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, είχαμε οργανώσει διήμερο αφιέρωμα προς τιμήν του Βιζυηνού. Σε αυτό είχε παρουσιαστεί το έργο του συγγραφέα από πολλές και διαφορετικές σκοπιές (τη γλωσσολογική, τη λαογραφική, την ιστορική, τη φιλολογική και την αισθητική) από εκλεκτούς καθηγητές του Πανεπιστημίου μας, όπως είναι οι Μαρία Δημάση, Ιωάννης Μπακιρτζής, Μανόλης Σέργης και Νίκος Μαυρέλος, ενώ κεφάλαιο αυτού του αφιέρωματος αποτελούσε, επίσης, η πρόσληψη του Βιζυηνού από σύγχρονους συγγραφείς που έγραψαν για αυτόν,

όπως ο Θωμάς Κοροβίνης και ο «δικός» μας Μισέλ Φάις, ο οποίος μάλιστα μάς είχε μιλήσει διαζώσης για την ισόβια και βαθιά σχέση του με τον Βιζυηνό. Εκτός των άλλων, η πρωτοτυπία αυτού του διπλού αφιέρωματος ενέκειτο στο ότι περιλάμβανε νέες καλλιτεχνικές δημιουργίες που συνδέονταν αποκλειστικά με αυτό, είχαν γίνει δηλαδή σχεδόν κατά παραγγελία.

Επρόκειτο για δύο θεατρικές παραστάσεις (απόσπασμα σε θεατρική διασκευή από το διήγημα του Βιζυηνού *Το μόνον της ζωής του ταξίδιον* σε σκηνοθεσία της Μυρσίνης Λιαντζουράκη και θεατρικό αναλόγιο στην *Ελληνική Αὔπνια* του Μισέλ Φάις από τον Φιλοποίμενα Ανδρεάδη, με εκτεταμένη εισαγωγή από την Εύα Γανίδου), που παρουσιάστηκαν με μεγάλη επιτυχία σε ξεχωριστές μέρες.

Ο Βιζυηνός σήμερα

Το έργο, όμως, του Βιζυηνού, που ο συγγραφέας συνέγραψε στη σύντομη ζωή του (47 έτη), όπως κάθε μεγάλο καλλιτεχνικό έργο και την εποχή του υπερβαίνει και διαρκώς νέο παραμένει, ανοικτό σε καινούριες αναγνώσεις, ανταποκρίσεις και εμπνεύσεις. Με δεδομένο αυτό, ξαναβρίσκουμε εν έτει 2023 στον δρόμο μας τον Βιζυηνό, στο πλαίσιο συνεργασίας που ξεκίνησε από το 2022 η Διεύθυνσή μας –με Διευθύντρια τη Μαριγούλα Κοσμίδου, ενθουσιώδη ερευνήτρια, μεταξύ άλλων, και της τοπικής μας ιστορίας– με τη Δημοτική Βιβλιοθήκη Κομοτηνής και τον Αντιδήμαρχο Παιδείας και Διά Βίου Μάθησης Ιωάννη Κυριαζή. Πρόκειται για τις «Λογοτεχνικές συναντήσεις στη Βιβλιοθήκη», μια σειρά εκδηλώσεων αφιερωμένων αποκλειστικά σε συγγραφείς που συνδέονται με τον τόπο μας.

Αυτή τη φορά απευθυνθήκαμε στον επίκουρο καθηγητή του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης που έχει αφιερώσει ένα πολύ μεγάλο μέρος του επιστημονικού του έργου στον Βιζυηνό, τον Θανάση Β. Κούγκουλο. Η πρόσληψη του έργου του Βιζυηνού στη σύγχρονη εποχή, κυρίως μέσω του τι έγραψαν για το έργο του οι πιο δημοφιλείς εφημερίδες ευρείας κυκλοφο-

ρίας στη χώρα μας, κατέλαβε σημαντικότατο μέρος της εισήγησής του «Η πρόσληψη της λογοτεχνίας του Γ. Μ. Βιζυηνού στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα», προς επίρρωσιν του πνεύματος που διέτρεχε όλη την εκδήλωσή μας για το μεγάλο αναγνωστικό ενδιαφέρον που μπορεί να προκαλεί ο Βιζυηνός ακόμα και σήμερα. Αυτό, άλλωστε, αποπνέει και το δεύτερο μέρος της εκδήλωσής μας «Συνομιλώντας μέσω της λογοτεχνικής γραφής με την εργοβιογραφία του Βιζυηνού». Ακολουθώντας την παράδοσή μας να συνδέουμε τις εκδηλώσεις μας για τον Βιζυηνό με καλλιτεχνικές δημιουργίες εμπνευσμένες από το έργο του, συγκεντρώσαμε πέντε λογοτεχνικές δημιουργίες, πέντε κείμενα έμπειρων συγγραφέων της πόλης μας που τυγχάνουν και συνάδελφοί μας, τέσσερα από τα οποία είναι πρωτότυπα και συστήθηκαν για πρώτη φορά στο κοινό μέσω αυτής της εκδήλωσης. Όλα τα κείμενα συνομιλούν δημιουργικά με το έργο του Βιζυηνού και σε κάθε περίπτωση αποδεικνύουν περίτρανα πόσο ο Βιζυηνός εξακολουθεί να εμπνέει, να αγαπιέται και να διαβάζεται με εξαιρετικό ενδιαφέρον ακόμα και σήμερα. Οι συνάδελφοι συγγραφείς, των οποίων τα κείμενα παρουσιάζονται παρακάτω, είναι οι Μαρία

Δήμου και Ανδρονίκη Παντελίδου από την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, οι Γιάννης Στρούμπας και Ιγνάνης Χουβαρδός από τη Δευτεροβάθμια και ο για πολλά χρόνια συνάδελφος και νυν Αναπληρωτής Καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας Σπύρος Κιοσσές.

Η εντυπωσιακή προσέλευση των συμπολιτών μας και η θερμή κουβέντα που έκλεισε την εκδήλωση μάς προσέφεραν την ίδια βαθιά ικανοποίηση που είχαμε χαρεί και στο προηγούμενο διήμερο αφιέρωμά μας. Αναγνώστες αφοσιωμένοι όλοι μας του Βιζυηνού ακόμα και στην τρίτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα, εξακολουθούμε να νιώθουμε «αδελφοποιητοί» του, όπως ωραία τού εξομολογήθηκε, άλλωστε, ο «λιποθυμισμένος από τα κείμενά του» αναγνώστης του Μισέλ Φάις στην *Ελληνική Αϋπνία*:

«Πρώτα δένετε τον αναγνώστη με την αγωνία της πλοκής και κάποια στιγμή του κόβετε τη φλέβα με την αγωνία της ύπαρξης. Γίνεστε αδελφοποιητοί. Γι' αυτό ο αναγνώστης σας λειτουργεί ως συσυγγραφέας: καθώς νιώθει την ανάσα του αφηγητή σαν ανάσα του, πίσω από κάθε πρόσωπο, πίσω από κάθε φράση, πίσω από κάθε σιωπή».

Ίσως εδώ να έγκειται εν τέλει η αμείωτη γοητεία της γραφής του Βιζυηνού.

Αμετάκλητα συνδεδεμένη με την ανάδειξη του Βιζυηνού η Κομοτηνή του Θανάση Κούγκουλου

Ο ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΟΥΓΚΟΥΛΟΣ είναι Επίκουρος Καθηγητής του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης στον τομέα Σημειωτική: Λογοτεχνική ανάλυση και πολιτισμική ερμηνεία. Ανήκει, επίσης, στο συνεργαζόμενο εκπαιδευτικό προσωπικό του μεταπτυχιακού προγράμματος «Δημιουργική Γραφή» του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Διετέλεσε διευθυντής της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού λόγου και τέχνης *Εξώπολις*. Είναι επιστημονικά υπεύθυνος του ερευνητικού τμήματος «Αρχείο Θρακικής Λογοτεχνίας» του Εθνολογικού Μουσείου Θράκης – Αγγελική Γιαννακίδου και μέλος της Ελληνικής Σημειωτικής Εταιρείας, της International Association for Semiotic Studies, της Ελληνικής Εταιρείας Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας, της International Comparative Literature Association (ICLA) και της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας. Δίδαξε για αρκετά χρόνια στο Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Trakya στην Αδριανούπολη της Τουρκίας και εργάστηκε ως φιλόλογος στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Συμμετείχε σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά συνέδρια (Ελλάδα, Ισπανία, Σουηδία, Τουρκία, Ρουμανία, Αλβανία, Λετονία) και οι εισηγήσεις του σε αυτά δημοσιεύονται στους τόμους των πρακτικών τους. Πρόσφατα βιβλία του: *Η αναπαράσταση του γενέθλιου τόπου στα διηγήματα του Γ. Μ. Βιζυηνού* (2020), *Το ελληνικό «λαϊκό» μυθιστόρημα του 19^{ου} αιώνα* (2021, επιμέλεια – εισαγωγή), *Ελληνισμός και Βαλκάνια – αμφίδρομες σχέσεις: γλώσσα, ιστορία, λογοτεχνία, πολιτισμός (1453-2019)*, *Πρακτικά 4^{ου} Συνεδρίου των Νεοελληνιστών των Βαλκανικών Χωρών* (2022, τετράτομο, επιμέλεια μαζί με τον Μ. Γ. Βαρβούνη). Ο Βιζυηνός γενικά αποτελεί για τον Θανάση Κούγκουλο σταθερό αντικείμενο μελέτης και έρευνας ανάμεσα στα ποικίλα ερευνητικά ενδιαφέροντά του.

Ο Επίκουρος Καθηγητής του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας του ΔΠΘ κ. Θανάσης Κούγκουλος μίλησε για την πρόσληψη της λογοτεχνίας του Γ. Μ. Βιζυννού στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα μέσα από τις εφημερίδες «Το Βήμα» και «Τα Νέα».* Ο ίδιος θεωρείται ένας από τους πλέον ενημερωμένους και αφοσιωμένους σήμερα ερευνητές της ζωής και του έργου του Γεωργίου Μ. Βιζυννού, εφόσον συνεχίζει να νοιάζεται αλλά και να υποδεικνύει το μεγάλο εύρος των επιστημονικών ερευνών που μπορούν να γίνουν μελλοντικά για τον Βιζυννό και το έργο του. Όπως π.χ. αυτές που έχουν σχέση με τη μελέτη συνόλου του επιστημονικού του έργου ή τη βιβλιογράφηση των επιρροών του στο πεδίο της νεότερης λογοτεχνίας κ.ά., προκειμένου να υπάρξει ολοκληρωμένη εικόνα της θέσης του στον χώρο των ελληνικών γραμμάτων.

«Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ο Βιζυννός προσλαμβάνεται κατά βάση ως ο εθνικός ποιητής της Θράκης, με βάση τα μεγαλοϊδεατικά ποιήματά του», ανέφερε στην εισήγησή του ο κ. Κούγκουλος, «όμως στις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα προκρίνεται ο διηγηματογράφος Βιζυννός, και αναγνωρίζεται ως Ευρωπαϊκών διαστάσεων συγγραφέας.

Η αλλαγή αυτή, έρχεται τόσο λόγω της εφαρμογής της ίδιας της θεωρίας της λογοτεχνίας, αλλά και το γεγονός ότι η ελληνική κοινωνία αναγνωρίζει στο έργο του στοιχεία με τα οποία συνομιλεί μέχρι και σήμερα.

Παράλληλα, ο κ. Κούγκουλος τόνισε «πως η Κομοτηνή, έχει συνδεθεί αμετάκλητα με το χρέος για την ανάδειξη του Θρακιώτη πεζογράφου, ποιητή και διανοούμενου.

Η Κομοτηνή από τη Μικρασιατική Καταστροφή και μετά», σημείωσε, «υιοθετεί με στοργή τον Βιζυννό,

μεταμορφώνεται σχεδόν με μυθοπλαστικό τρόπο σε φασματική Βιζύη και αντικαθιστά επάξια τον ρόλο του γενέθλιού του τόπου στη συνείδηση των μελετητών και του αναγνωστικού κοινού.

Στον προσφυγικό συνοικισμό της Κομοτηνής το 1939 ο στιβαρός φιλόλογος Μαρίνος Ξηρέας ανακαλύπτει αναπάντεχα την Τζιβάνη Τριανταφυλλίδου, τη σύζυγο του “κοιλιάρφανου” αδελφού του Βιζυννού – του Μιχαήλου, και συμπληρώνει με άγνωστα στοιχεία και κατάλοιπα τη βιογραφία και την εργογραφία του, ενώ ο Δήμος Κομοτηνής και το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο οργανώνουν τα τρία μέχρι στιγμής επιστημονικά συνέδρια για τον συγγραφέα. Εδώ, επίσης, ο γηγενής Μισέλ Φάις συνομιλεί με μεταμοντέρνους όρους κατά τις άπυνες νύκτες του με τον “βαρίλυπο” και “εξόριστο” ομότεχνό του» τόνισε, αναφερόμενος «στο πολυεπίπεδο μυθιστόρημα του Φάις “Ελληνική αυπνία”. Όλα τα προηγούμενα», σημείωσε, «και πολλά ακόμη αποδεικνύουν την τρυφερή δεξίωση του Βιζυννού από την πόλη της Κομοτηνής και την κομβική της συμβολή στην πρόσληψη του λογοτεχνικού του έργου από την προσφυγιά και ύστερα.

Ακριβώς αυτό είναι το θέμα μεταπτυχιακής διατριβής που με μεγάλη μου χαρά πριν από λίγες μόλις μέρες ανέλαβε υπό την επίβλεψή μου η κ. Σταυρούλα Ζάκκα στο Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας. Ευελπιστώ πως σύντομα με την έρευνά της θα τεκμηριώσει τις παραπάνω σκέψεις μου και πως θα έχουμε την ευκαιρία να την ακούσουμε σε μία ανάλογη εκδήλωση μετά την ολοκλήρωση της διπλωματικής της» ανέφερε.

*Ο συγγραφέας της εισήγησης είχε δεσμευθεί για δημοσίευσή της σε πρακτικά επιστημονικού τόμου, εξ ου και, με τη σύμφωνη γνώμη του, εδώ δημοσιεύεται τμήμα της μόνο, που προέρχεται από το ρεπορτάζ «Διαβάζεται και εμπνέει ακόμα ο Γεώργιος Βιζυννός. — Ένα αφιέρωμα στον τρόπο με τον οποίο οι νεότεροι αναγνώστες –εκπαιδευτικοί και συγγραφείς– προσλαμβάνουν το έργο του στην Κομοτηνή — Θανάσης Κούγκουλος: “Η Κομοτηνή, από το 1922 και μετά, υιοθετεί με στοργή τον Βιζυννό· μεταμορφώνεται σε “φασματική” Βιζύη και αντικαθιστά επάξια τον ρόλο του γενέθλιού του τόπου στη συνείδηση μελετητών και αναγνωστικού κοινού”», εφ. Παρατηρητής της Θράκης, 8705, 2/2/2023

Εις την Πόλιν

της Μαρίας Δήμου

Η ΜΑΡΙΑ ΔΗΜΟΥ γεννήθηκε στην Κομοτηνή. Υπηρετεί στη δημόσια και μειονοτική εκπαίδευση στη Θράκη και στην Κωνσταντινούπολη, όπου ζει τα τελευταία χρόνια. Ασχολείται με την τοπική ιστορία και έχει δημιουργήσει το εκπαιδευτικό παιχνίδι *Μια πόλη, ένα ποτάμι, πολλές ιστορίες* που έχει εκδώσει ο Δήμος Κομοτηνής. Έχει συμμετάσχει στην έκδοση του συλλογικού έργου *Aşrı Memleket* του τουρκικού εκδοτικού οίκου İletişim, με θέμα τη Θράκη. Επίσης, έχει συγγράψει μαζί με τον σύζυγό της Συμεών Σολταρίδη τη μελέτη *Παλαιομουσουλμάνοι – Κεμαλικοί στη Δυτική Θράκη* που κυκλοφορεί σε μορφή ebook. Πρόσφατα κυκλοφόρησε το βιβλίο της *Η Πόλη, όπως την κράτησα μέσα μου* από τις εκδόσεις Επίκεντρο.

*Ἐνθυμοῦμαι
δ' ἔτι καὶ σήμερον μὲ πόσῃν
παιδικὴν ὑπερηφάνειαν
εἰσῆλθον πρώτην φορὰν εἰς τὴν
πόλιν ὡς νεοσύλλεκτος τοῦ
«ἔσναφίου» τῶν ραπτῶν,
ἀναλογιζόμενος, ὅτι μετὰ τίνας
ἡμέρας θὰ ἐξήλαννον ἐκ τῆς δι'
ἧς ἐπεζοπόρουν τώρα πύλης,
ἐν θριάμβῳ συνοδεύων τὴν
ὠραιότεραν βασιλοπούλαν εἰς
τὸ χωρίον μου. Καὶ τοῦτο μοὶ τὸ
ὑπέδειξεν ὁ παππούς*

*Γ.Μ. Βιζηνός,
Τό μόνον τῆς ζωῆς του ταξείδιον.*

Το παιδί έπρεπε να φύγει από το χωριό. Τι μέλλον θα είχε εκεί; Ορφανό από πατέρα και με άλλα τρία αδέρφια, ποια μοίρα τον περίμενε; Να είχαν και τίποτε πλούτη, χωράφια, δέντρα, ζώα; Λίγα μέτρα γη, που η δόλια μάνα πάλευε να τα φέρει βόλτα για να ζήσει τα παιδιά της. Κι ο παππούς τους πια είχε μεγαλώσει, τα πόδια του δεν τον κρατούσαν. Βασανισμένος άνθρωπος, τι να σου κάνει κι αυτός; Είχε όμως ακόμα το μυαλό του ο παππούς. Κι αν μέχρι τώρα το έβαζε να πλέκει ιστορίες με βασιλοπούλες και χαρέμια, τώρα ήταν η ώρα να πάρει εκείνος τις αποφάσεις για τον εγγονό του.

—Να φύγει το παιδί, δεν πρέπει να μείνει εδώ. Δεν κάνει για τα καμίνια, δεν κάνει για τα χωράφια, δεν κάνει για τα ζώα. Να πάει να μάθει τέχνη, να μάθει γράμματα, να γίνει άνθρωπος. Η μοίρα του εδώ είναι μαύρη, να πάει στην Πόλη, να αλλάξει, να σωθεί. Η φτώχεια και το θανατικό εδώ τα σκεπάζουν όλα. Να φύγει να πάει στην Πόλη! Εκεί ο κόσμος είναι άλλος, εκεί οι δρόμοι είναι ανοικτοί, εκεί το χώμα βλασταίνει ό,τι φυτρώνει, το θρέφει, το χρυσώνει. Τώρα που ο Σουλτάνος υπέγραψε, λέει, φερμάνια και δίνει ελευθερίες σε Ρωμιούς, Εβραίους κι Αρμένηδες. Τώρα που ο κόσμος αλλάζει κι η Πόλη γεμίζει Ρωμιούς, που τα σχολειά πληθαίνουν κι οι εκκλησιές ψηλώνουν. Να φύγει, να φύγει να σωθεί!

Ο παππούς το φρόντιζε χρόνια τώρα και ετοίμαζε τον Γιωργή του για το φευγιό. Ήταν κι ο Χρηστάκης τους, ο αμπής του, οπραματευτής, που πηγαινερχόταν. Ήταν κι ο αδερφός

του παπού, ο Μηνάς, ράφτης στο τσαρσί. Όλα ήταν έτοιμα, όλα τον περίμεναν. Μόνο λίγο ακόμα να δυναμώσει το παιδί, να αντέξει το ταξίδι, να αντέξει τον χωρισμό από τη μάνα του. Και τον έτρεφε ο παππούς με ιστορίες για να περάσει ο καιρός και να γεμίσει με όνειρα για το ταξίδι.

Η Πόλη όλη έφεγγε και έλαμπε στα μάτια του Γιωργή. Με τα νερά του Βοσπόρου να χύνονται από τη Μαύρη Θάλασσα στη Θάλασσα του Μαρμαρά, με τα γυαλιά πάνω στο κύμα και τις χανούμισσες πίσω από τα καφασωτά, με τις εκκλησιές και τα σχολειά της Ρωμισούνης, με τους μπέηδες στους καφενέδες και τους αρχόντους στο Φανάρι, με το τσαρσί κάτω από τις καμπυλωτές στέγες και τα χάνια με τις γεμάτες κόσμο αυλές, με τους μιναρέδες να τρυπούν τον ουρανό και τους κουμπέδες να κάνουν κυματιστό τον ορίζοντα, με τα απλωτά μείντάνια και τα σκιερά σοκάκια. Κι ο Γιωργής ονειρευόταν πως σεργιάνιζε στη βασιλεύουσα αλλά το βράδυ λάγιαζε στην αγκαλιά της μάνας του.

Όσπου ο Χρηστάκης πήρε αγώι για την Πόλη. Το χαμπέρι έφτασε Σάββατο πρωί και το ξημέρωμα της Κυριακής το άλογο είχε φορτωθεί. Η μάνα τους δεν ετοιμάστηκε εκείνο το πρωί για την εκκλησιά. Οι άγιοι και τα κεριά θα μπορούσαν να περιμένουν. Ο Γιωργής της, το σπλάχνο της, έφευγε στα ξένα. Από βραδύς ετοίμασε το μποχτσαδάκι του. Τι είχε σάμπως να του βάλει μέσα; Μια αλλαξιά, δυο τσουράπια κι ένα σταυρουδάκι ραμμένο στη φανέλα,

να τον φυλάει.

Αχάραγα ξεκίνησαν κι η μάνα δεν τολμούσε ούτε να κλάψει. Να γλυτώσει το παιδί, να βρει τη μοίρα του, έλεγε και ξανάλεγε μέσα της. Ο Γιωργής σ' όλο το ταξίδι κρατιόταν γερά από τον αδερφό του, τον Χρηστάκη. Με μάτια ορθάνοιχτα σεργιανούσε το κυματιστό τοπίο της Θρακικής γης. Σαν καΐκι πάνω στο κύμα της θάλασσας, που ποτέ δεν είχε αντικρίσει ο Γιωργής και μόνο μέσα από τα μασάλια του παππού του έφτιαχνε εικόνες, το άτι ανεβοκατέβαινε τους λόφους ακολουθώντας το μονοπάτι που θα τους έφερνε στον προορισμό τους. Τρεις μέρες ταξίδευαν. Ο Χρηστάκης σε κάθε χωριό είχε κι ένα αλισβερίσι. Τη μια πουλούσε, την άλλη αγόραζε. Μπορεί η Πόλη να ήταν ο τελικός προορισμός, όμως για έναπραματευτή η διαδρομή ήταν γεμάτη με μυστηρήδες που όλο και κάτι ήθελαν να αγοράσουν. Αργά το απόγευμα της Τρίτης περνούσαν το Edirne Καρι των τειχών. Από δω που για αιώνες έμπαιναν όλοι οιπραματευτάδες, οι έμποροι και τα εφόδια από τον κάμπο της Θράκης για να θρέψουν και να πλουτίσουν την Πρωτεύουσα της Αυτοκρατορίας. Τι κι αν άλλαξε το όνομα, τι κι αν ο αυτοκράτοράς μας έπεσε για να ανέβει ο Σουλτάνος. Εις την Πόλην έτρεχαν όλοι για να βρουν στον ήλιο

μοίρα. Από τα πέρατα της Ανατολής ως τις απαρχές της Δύσης άνθρωποι που μιλούσαν χίλιες γλώσσες και στον Θεό έδιναν διαφορετικό όνομα μαζεύονταν σ' αυτό εδώ το σταυροδρόμι.

Το πουγκί στο κεμέρι του Χρηστάκη είχε γεμίσει με γρόσια και το στομάχι τους είχε αδειάσει από τα πάνε έλα πάνω στο άτι. Το προσφάι της μάνας τους είχε κι αυτό τελειώσει. Με το πέρασμα της πύλης των τειχών αυτοσχέδιες ταβέρνες φιλοξενούσαν τους ταξιδευτάδες μ' ένα πιάτο ζεστό φαί. Ξεπέζεψαν κι ο Γιωργής στάθηκε να κοιτά το τζαμί της Μιχριμάχ. Ο μουεζίνης είχε βγει στο μπαλκόνι του μινaré και καλούσε τους πιστούς για το akşam namazi. Οι μπαχτσεβάνηδες από το αντικρινό çukurbostan, την παλιά κιστέρνα του Αέτιου, περνούσαν το δρόμο για το τζαμί. Τα τραπέζια άδειασαν και τα αδέρφια κάθισαν για να κορέσουν την πείνα τους. Ο προορισμός τους, το Karali çarşi, ήταν λίγες εκατοντάδες μέτρα πιο κάτω. Ο θείος τους τούς περίμενε αλλά καλό θα ήταν να πάνε χορτάτοι. Δε φημιζόταν για το κουβαρνταλίκι και τη φιλοξενία του.

Η προσευχή τελείωσε κι ο δρόμος γέμισε νέους και μεγαλύτερους άντρες. Ο Χρηστάκης έκανε νόημα στο Γιωργή να σηκωθεί. Η ώρα περνούσε και οι πύλες

του τσαρσιού θα έκλειναν.

Ο Χρηστάκης είχε ξανάρθει στο ραφτάδικο του θείου τους. Σουρατλής, αγέλαστος, απότομος άνθρωπος είχε το μαγαζί του στο Sebeci han, στο μεγάλο παζάρι. Είχε κάνει όνομα στο εσνάφι του για το κακότροπο της συμπεριφοράς του. Το καλό του χέρι, όμως, στο κόψιμο και το ράψιμο ξεπερνούσε το δύστροπο του χαρακτήρα του. Σχεδόν είχε νυχτώσει όταν τ' αδέρφια πέρασαν μπροστά από την πορτάρα του τσαρσιού. Η πύλη των παπλωματάδων σε λίγο θα έκλεινε κι εκείνοι χτύπησαν τα γκέμια του ζώου για να φτάσουν μια ώρα αρχύτερα στο χάνι. Αν έμεναν απ' έξω, δεν θα είχαν πού να κοιμηθούν.

Ο θείος τούς έδειξε τη σκάλα για το δωματιάκι πάνω από το ραφτάδικο χωρίκαν να τους κοιτάξει. Η καρδιά του μικρού Γιωργή πήγαινε να σπάσει. Τέτοια ώρα η μάνα του ετοιμάζε στο σπίτι το τραπέζι και έψελνε το «φως ιλαρόν» του εσπερινού. Κι ο παππούς καθόταν στο μιντέρι και του έλεγε τις ιστορίες του από τα ταξίδια σε μέρη μακρινά. Πόσο μακρινά έμοιαζαν τώρα όλα αυτά.

Μια ξεφτισμένη μπατανία κι ένα σκληρό στρώμα, λες από πέτρα, θα ήταν τώρα η φωλιά που θα τον φιλοξενούσε.

Το κερί είχε αρχίσει να δακρύζει, όταν η πόρτα του ραφτάδικου έκλεισε με έναν

χτύπο που τάραξε τα σωθικά τους. Ο Βόσπορος, η Θάλασσα του Μαρμαρά, ο Κεράτιος ήταν άραγε τόσο μακριά που ούτε ο παφλασμός των κυμάτων, ούτε το θαλασσινό αεράκι ούτε τα πουλιά τους έφταναν εδώ; Αλλά και κοντά να ήταν αυτοί οι τοίχοι, οι πέτρινοι λες κι ήταν κάστρου, πού να αφήσουν τον έξω κόσμο να εισχωρήσει εδώ... Ίσως αύριο, σκέφτηκε ο Γιωργής, ίσως με το φως της μέρας, ίσως όταν θα πηγαίνει στις κυράδες τα μεταξωτά φουστάνια και τις δαντελωτές πουκαμίσες, τα κεντητά μαντίλια και τα βαριά πανωφόρια, ίσως τότε, ίσως τότε να δει όλα όσα του έλεγε ο παππούς.

Ο Χρηστάκης το επόμενο πρωί άφησε το μικρό δωματάκι και με μια αγκαλιά που πόνεσε τα κόκαλα του Γιωργή τον αποχαιρέτησε. Θα φόρτωνε και πάλι το άτι μεπραμάτεια από το τσαρσί και θα έπαιρνε τον δρόμο της επιστροφής.

Οι μέρες περνούσαν και το ραφτάδικο έμοιαζε με κάτεργο. Ο Γιωργής δεν ήταν παιδί για να γίνει τσιράκι για ένα πιάτο φαΐ κι ένα σκληρό στρώμα, Birtas çorba bir kuru şilteicin, όπως συνήθιζε υποτιμητικά να του λέει ο ουστάς και αφεντικό του. Ο Γιωργής είχε όνειρα, που ξεκινούσαν από τις διηγήσεις του παππού του κι έφταναν στις τζούμπες των αρχοντικών, στα καφασωτά των

κονακίων, που έβλεπε κάθε φορά σαν έβγαινε για ένα καΐρι, για μια δουλειά έξω από το χάνι του τσαρσιού. Αλλά τα πιο μεγάλα όνειρα τα έκανε κάθε βράδυ. Τότε που το ραφτάδικο έκλεινε κι εκείνος ανέβαινε στο κελί του. Τότε, από τον μικρό φεγγίτη που έβλεπε μόνο ουρανό, σαν τους γλάρους κι εκείνος πετούσε πάνω από τη θάλασσα του Μαρμαρά κι έφτανε στη Χάλκη. Εκεί που είχε πάει με τον παπα-Γιάννη από το Μουχλί του Μπαλατά. Τον είχε πάρει μαζί του το Μέγα Σάββατο και μείναν κι ανήμερα το Πάσχα, τις μόνες μέρες που ήταν κλειστό το ραφτάδικο. Εκεί ψηλά στο Λόφο της Ελπίδας άναψε και στη δική του ψυχή μια σπίθα ελπίδας και χαράς, όταν ανέβηκε τα σκαλιά της Ιεράς Σχολής. Μαγεύτηκε από το μεγαλείο αυτού του σχολείου, από τον λόγο των δασκάλων και των μαθητών. Μαγεύτηκε κι από την άπλα του ορίζοντα, του ουρανού το ατελείωτο, του μυαλού το μεγαλείο και της ψυχής τα βάθη.

Εκείνα τα σκαλιά ονειρευόταν να ανεβεί, να ακούσει τους δασκάλους, να πιάσει τα βιβλία, να τα ξεφυλλίσει. Να διαβάσει κι εκείνος τα θαυμαστά κείμενα των μεγάλων Ελλήνων, όπως του έλεγε ο παππούς του. Να ανεβεί τις σκάλες και να μείνει εκεί, μέσα στις ψηλοτάβανες αίθουσες, ανάμεσα στις βιβλιοθήκες, μπροστά στους μαυροπί-

νακες. Να ψάλλει και να διαβάζει, όσα την ψυχή του ανθρώπου παλεύουν για να σώσουν.

Το ραφτάδικο, όμως, τον κρατούσε εκεί δεμένο, αμανάτι λες που τον άφησε ο αδερφός του, δέσμιο μιας υπόσχεσης που είχε δώσει στον παππού του. Πού να το 'ξερε τότε ο Γιωργής πως λίγους μήνες μετά η ζωή ή μάλλον ο θάνατος θα έδινε λύση στα βάσανά του και όλα θα έπαιρναν μian άλλη τροπή.

Γιατί η Ελένη δεν έγινε Χελένη

του Σπύρου Κιοσσέ

Ο ΣΠΥΡΟΣ ΚΙΟΣΣΕΣ γεννήθηκε στην Κομοτηνή. Υπηρετεί ως Αναπληρωτής Καθηγητής Θεωρίας της Λογοτεχνίας και Δημιουργικής Γραφής στο Τμήμα Γλωσσικών και Διαπολιτισμικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Είναι συγγραφέας επιστημονικών βιβλίων και άρθρων που αφορούν τη δημιουργική ανάγνωση και γραφή, τη θεωρία τη λογοτεχνίας και τη λογοτεχνική εκπαίδευση, της ποιητικής συλλογής *Το κάτω κάτω της γραφής* (Μελάνι, 2018) και της νουβέλας *Τα Πρωτοβρόχια* (Μεταίχμιο, 2022).

*Ἀγαθῇ τύχῃ, ἀνεκινήθη ἐσχάτως τὸ
περὶ νεοελληνικῆς γλώσσης ζήτημα,
τὸ οὐσιωδέστερον, κατ' ἐμέ, τῶν ὅσα
ἔπρεπε νὰ ἐπασχολοῦν τὸ ἡμέτερον
ἔθνος, οὐσιωδέστερον ἴσως καὶ αὐτοῦ
ἀκόμη τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος»*

*Γ.Μ. Βιζυηνός,
«Διατί ἡ μηλιά δέν ἔγεινε μηλέα»*

Το περί νεοελληνικής γλώσσας ζήτημα δεν ανακινήθηκε, βεβαίως, εσχάτως· το αντίθετο. Πρόκειται για ένα θέμα που ταλαιπώρησε το έθνος μας όλον τον προηγούμενο αιώνα, και ακόμη παλαιότερα. Οι λεγόμενοι «γλωσσαμύντορες» –και είναι πολλοί αυτοί που αναφύονται κατά καιρούς ωσάν τριβόλια– πρεσβεύουν με ζήλο ιεραποστόλου ότι η σχολαστική ενασχόληση με το συντακτικό και τη γραμματική είναι το ζωτικότερο των ζητημάτων που πρέπει να απασχολεί την ελληνική εκπαίδευση και την κοινωνία, ουσιωδέστερο ακόμη κι από το περιώνυμο ανατολικό. Η σωστή χρήση και γραφή της γλώσσας θεωρείται εκ των ων ουκ άνευ για την επιβίωση του εθνικού ημών μεγαλείου. Γι' αυτό και οφείλει να είναι το άλφα και το ωμέγα του γλωσσικού μαθήματος, που έχει, κατ' αυτούς, ως στόχο να υποδεικνύει ποια πρέπει να είναι η γλώσσα των σημερινών Ελλήνων. Ειδάλλως, η ελληνική, και μαζί της εν γένει ο ελληνικός πολιτισμός, διατρέχει σοβαρότατο κίνδυνο αφανισμού. Κινδυνεύει να αλωθεί από τις ξένες γλώσσες που παρατάσσονται ετοιμοπόλεμες γύρω της. Από τα στρατεύματα των greeklish και των αγγλικισμών που αγκυροβολούν με στραμμένα τα κανόνια στα τείχη της. Από τα λεξιλογικά και σημασιολογικά δάνεια, που καθιστούν τον γλωσσικό δανεισμό απεχθέστερο του δημόσιου χρέους. Ο εκθρόνος πρώτων γλωσσικών πυλών, λοιπόν. Κι οι κερκόπορτες–αλίμονο!– πολυπληθείς: τι «πάτερ»

αντί «πατήρ», τι «τους ψήφους» αντί «τις ψήφους», τι γιγωτακισμοί, τι παρετυμολογίες, τι αυξήσεις στην προστακτική, τι απλοποιήσεις! Στον κατάλογο αυτόν των αχίλλειων πτερνών της γλωσσικής χρήσης θα εμπεριέχονταν και οι λανθασμένες ψιλώσεις ή δασύνσεις στα φωνήεντα και τις διφθόγγους, εάν δεν... Αλλά καλύτερα να σας πω μια ιστορία για τα πνεύματα – όχι για τα ανήσυχια μαθητικά πνεύματα, όπως ήμασταν εμείς τότε, τέσσερις σχεδόν δεκαετίες πριν, οπότε και διαδραματίζεται η σύντομη αυτή διήγηση, αλλά για τα πνεύματα των λέξεων. Ιδού η ιστορία.

Όταν ήμουν μαθητής δημοτικού, είχα ιδιαίτερη αδυναμία στη γραμματική. Δεν εννοώ τη Γραμματική, τη συμμαθήτριά μου, που είχε έρθει πρόσφατα στο σχολείο λόγω μετάθεσης του πατέρα της στην πόλη μας, αλλά τη σχολική γραμματική. Δώσε μου ομώνυμα και παρώνυμα, καταλόγους με κλίσεις ονομάτων και ρημάτων, διαθέσεις, εγκλίσεις και χρόνους, κανόνες κι εξαιρέσεις, και πάρε μου την ψυχή. Φύλλο και φτερό είχα κάνει το καημένο το εγχειρίδιο που είχαμε προμηθευτεί στην αρχή του σχολικού έτους: Χρίστου Τσολάκη, νεοελληνική γραμματική της ε' και στ' δημοτικού. Τη διάβαζα με προσήλωσιν από το εξώφυλλο, που λέει ο λόγος, μέχρι το οπισθόφυλλο με την κουκουβάγια πάνω στα δύο βιβλία και τα αρκτικά ΟΕΔΒ, τα οποία ερμηνεύαμε ποικιλοτρόπως και κατά πώς βόλευε τον κάθε μαθητή. Εγώ, για παράδειγμα,

ήμουν σίγουρος ότι τα αρχικά δήλωναν: «Οι έξυπνοι διαβάζουν βιβλία». Ο συμμαθητής μου ο Κώστας, πάλι, ήταν πεπεισμένος ότι σήμαιναν «Όποιος διαβάζει είναι βλάκας». Πολλές φορές, μάλιστα, είχαμε επιχειρήσει ματαίως να επιλύσουμε τη, σημειωτικού και επιστημολογικού τύπου, διαφωνία μας, η οποία κατέληγε συνήθως στις γνωστές μούντζες, ενίοτε και σε καμιά κλοτσιά ή σπρωξιά. Το μέλλον έμελλε να δείξει ποιος από τους δύο είχε τελικά δίκιο. Αλλά αυτό είναι μια άλλη ιστορία.

Εκείνη τη χρονιά, λοιπόν, είχε πάρει απόσπαση στο σχολείο μας ένας νέος δάσκαλος. Και νεοφερμένος στο σχολείο και νεαρός σε ηλικία, αν και τα ρούχα του κάθε άλλο παρά νεανικά ήταν: κοστούμι γκριζο, λευκό πουκάμισο και γραβάτα, έμοιαζε στην αυστηρότητα της ενδυμασίας και της έκφρασης με κάτι φωτογραφίες παιλαίων συλλόγων διδασκόντων, που κρέμονταν σκονισμένες στους διαδρόμους του νεοκλασικού κτηρίου, όπου στεγαζόταν το δημοτικό μας. Είχε μάλιστα κυκλοφορήσει η φήμη ότι ο καινούργιος μας δάσκαλος ήταν πολύ μορφωμένος. Έλεγαν ότι είχε σπουδάσει για χρόνια στο εξωτερικό και ότι, επειδή τα έπαιρνε τα γράμματα, εκτός από δάσκαλο τον έκαναν και γιατρό.

Αυτό το τελευταίο δεν το πολυπιστεύαμε, μέχρι που είδαμε να βάζει στους Ελέγχους μας, κάτω από την υπογραφή και μπροστά από το όνομά του τα γράμματα «Δρ.».

Αυτό που έχει διαγραφεί από τη μνήμη μου είναι το όνομά του. Η αλήθεια είναι ότι δεν το χρησιμοποιούσαμε και πολύ: «κύριε» μας είχε επιβάλει να τον αποκαλούμε, και μάλιστα κύριε σκέτο, όχι «κύριε Τριαντάφυλλε», «κυρία Καίτη» ή «κυρία Όλγα», όπως είχαμε συνηθίσει να απευθυνόμαστε στους δασκάλους μας. Θυμάμαι, ωστόσο, ότι από την πρώτη στιγμή που ανάγνωσε τα ονόματά μας από τον κατάλογο που κρατούσε στην τσάντα του, ένα μικρό μαύρο βιβλιαράκι που έμελλε έκτοτε να στοιχειώσει τις μέρες και τις νύχτες μας, ξεκίνησε να μας βαθμολογεί και να μας διορθώνει. Τις απαντήσεις μας στο μάθημα, αλλά ήδη από την πρώτη μέρα και τα ίδια μας τα ονόματα: «Μέσα στην τάξη θα χρησιμοποιείτε τα βαπτιστικά σας στη σωστή τους μορφή. Δημήτριος. Έχετε ακούσει ποτέ για άγιο Τάκη; Αριστείδης, όχι Άρης. Άλλος ο περίφημος για τη δικαιοσύνη του Αθηναίος στρατηγός κι άλλος ο θεός του πολέμου». Και κάπως έτσι αρχίσαμε να μαθαίνουμε τα πράγματα με τον τρόπο του νέου μας κυρίου. Και ταυ-

τόχρονα να ξεμαθαίνουμε αυτά που γνωρίζαμε από τότε που θυμόμασταν τους εαυτούς μας. Αν συνέβαινε να έρθει εκείνη τη χρονιά στο σχολείο μας κάποιος ξένος, θα νόμιζε ότι άλλα ήταν τα παιδιά που έπαιζαν μπάλα, σχοινάκι και μήλα στην αυλή, κι άλλα αυτά που διδάσκονταν θρησκευτικά, γεωγραφία ή σπουδή περιβάλλοντος στην αίθουσα. Άλλη η Νάντια του διαλείμματος και διαφορετική η Κωνσταντίνα της τάξης. Μόνο η Ελένη, η κολλητή της, ήταν χαρούμενη γιατί παρέμενε η ίδια μέσα έξω. Τουλάχιστον προσώρας.

Διδασκόμασταν, θυμάμαι τότε, τα πνεύματα, στο μάθημα της Γλώσσας, κι έπρεπε να αποστηθίσουμε όχι μόνο ότι «Τα πνεύματα είναι δύο, η ψιλή και η δασεία», αλλά και ποιες είναι οι λέξεις που δασύνονται (γιατί όλες οι άλλες παίρνουν ψιλή). Και μάλιστα, όχι μόνο τα λίγα παραδείγματα λέξεων που αναφέρονταν στις σελίδες 38 και 39 της Γραμματικής, αλλά και όλες αυτές που περιείχονταν στο Επίμετρο, Πίνακας 2. Κι υπήρχαν εκεί ένα σωρό, τόσες που αποθάρρυναν κι εμένα ακόμη. Ο Κώστας, απελπισμένος, τις είχε μετρήσει: 138.

«Θα τις μαθαίνετε αλφαβητικά και κατά στήλας», είχε ορίσει ο κύριος, όταν είδε την απογοήτευσή μας. «Αλλά μη

φοβάστε· θα σας υποδείξω μερικούς τρόπους για να τις θυμάστε εύκολα», μας καθοσύχασε. «Να ο πρώτος. Αν σε μια λέξη που αρχίζει από φωνήεν ή δίφθογγο βάλουμε ως πρώτο συνθετικό κάποια πρόθεση όπως το κατά, και το ταυμετατραπεί σε θήτα, τότε σίγουρα η λέξη αυτή δασύνεται. Για παράδειγμα: ορίζω. Μαζί με το κατά: καθορίζω. Κι ένας δεύτερος. Κάποια ονόματα που παίρνουν δασεία, κράτησαν την προφορά και τη γραφή τους αυτή και σε ξένες γλώσσες. Για παράδειγμα, το όνομα της Ελένης από δω», γύρισε το βλέμμα στη συμμαθήτριά μας, στο τρίτο θρανίο στη σειρά των κοριτσιών. «Στα αγγλικά λέγεται Χέλεν», γιατί η δασεία προφερόταν παλιά ακριβώς έτσι· σαν ένα απαλό «x» πριν το φωνήεν. Εξού και 'πνεύμα'. Απ' το 'πνέω, πνοή' κ.λπ. Και τώρα που το σκέφτομαι, έτσι θα τη φωνάζουμε από τώρα την Ελέην. Χελέην».

Συνεννοημένη, θαρρείς, όλη η τάξη, γυρίσαμε μεμιάς και παρατηρούσαμε τώρα τη συμμαθήτριά μας να 'ταν η πρώτη φορά που τη βλέπαμε. Η Ελένη ήταν πάντα η ψυχή της τάξης. Γελαστή και αεικίνητη, ίδια η «Λόλα, να ένα μήλο» του παλιού μας αναγνωστικού. Εν τω μεταξύ, δυο τρεις, οι γνωστοί δυο τρεις απ' τα τελευταία θρανία, άρ-

χισαν να ψιθυρίζουν χαμηλόφωνα και να χασκογελούν, ενώ αυτή είχε χαμηλώσει το κεφάλι, κάνοντας ότι κάτι ψάχνει στη σάκα της. Τα μάγουλά της, όσο κι αν προσπαθούσαν να τα κρύψουν δυο τούφες ξανθές που έπεφταν πάνω τους, έμοιαζαν ώριμα μήλα, κατακόκκινα.

Στο διάλειμμα η κατάσταση θα χειροτέρευε. Ο Κώστας, σε μία από τις σπάνιες ακαδημαϊκές του εκλάμπεις, θυμήθηκε ότι στο φροντιστήριο αγγλικών είχαν μάθει πως «χελ» πάει να πει κόλαση. Κι αυτή του η επιφοίτηση έγινε πραγματική κόλαση για τη Χελ-ένη, όπως θα τη φώναζε από δω και πέρα, με την ευλογία της διδασκαλικής οδηγίας, ως μνημονική τεχνική των δασυνόμενων λέξεων. Παρόμοια τύχη θα είχε η Χέλλη, του διπλανού τμήματος, κι ένας Χιπποκράτης της τρίτης. Κι έβλεπες πια τα παιδιά αυτά να τριγυρίζουν στην αυλή αμίλητα και μαραζωμένα, βαλλόμενα πανταχόθεν απ' τους συμμαθητές τους με τα νέα τους ονόματα δίκην πυρών. Αδέσποτη, όμως, βολή δέχτηκε και η κυρία Χήρα που κρατούσε το κυλικείο, η σύζυγος του κυρίου Διαμαντή, ο οποίος, βεβαίως, τελούσε εν ζωή και εν πλήρη ακμή. Συγκεκριμένα, όταν μια συμμαθήτριά μας, παρασυρμένη απ' τη δύναμη της

αδράνειας, όπως μαθαίναμε στη φυσική-πειραματική, της απευθύνθηκε με τη δασυνόμενη μορφή του ονόματός της, η γυναίκα, αν και ευλαβής παρά δεισιδαίμων, της ενεχείρισε την τυρόπιτα που είχε παραγγείλει φτύνοντας τρεις στον κόρφο της, εμφανώς ταραγμένη.

Τη σωτήριο λύση, σαν ακτίνα ηλίου εν μέσω του ζοφερού νέφους που είχε περιβάλει απειλητικό τη σχολική μας ζωή, θα παρείχε σύντομα, χωρίς να το γνωρίζει, ο Διευθυντής του σχολείου, κατά την ανάγνωση των σημαντικών ενημερώσεων μετά την πρωινή μας προσευχή. Ότι δεν αντιληφθήκαμε τότε, νυσταγμένοι καθώς ήμασταν, στον προαύλιο χώρο, θα μας το εξηγούσε στη συνέχεια καταλεπτώς την πρώτη ώρα η κυρία Καίτη –ο κύριός μας έτυχε να λείπει εκείνο το διάστημα. Έχασε, έτσι, την ευκαιρία να καταπνίξει τις ζητωκραυγές μας με το βλοσυρό του βλέμμα ή με την απειλή του τραβήγματος αυτιών, την ώρα που ακουγόταν διά στόματος της περσινής μας αγαπημένης δασκάλας ότι πλέον στον «γραπτό νεοελληνικό λόγο πνεύματα δεν σημειώνονται»· ότι «ως τονικό σημάδι χρησιμοποιείται μόνο η οξεία» κι ότι από το επόμενο σχολικό έτος όλα τα διδακτικά βιβλία θα εφάρμοζαν το

«μονοτονικό σύστημα».

Το πρώτο που μου ήρθε στο μυαλό ήταν πόσο σκληρή δουλειά περίμενε αυτούς που θα ετοίμαζαν τα βιβλία, ν' αρχίσουν τώρα να σβήνουν ψιλές, δασείες και περισπωμένες με το γαλάζιο μέρος της σβήστρας –άσε που υπήρχε κιάλας ο κίνδυνος να τρυπήσουν οι σελίδες· το γνώριζα, δυστυχώς, εκ πείρας. Η ανησυχία μου, όμως, αυτή ξεχάστηκε παντελώς το επόμενο διάλειμμα με την αρωγή μιας σοκολάτας που αγόρασα από την απο-

κατεστημένη πλέον κυρία Ήρα. Κάθισα στο αγαπημένο μου παγκάκι, που το σκίαζε ένα ψηλό δέντρο, μηλιά νομίζω ήταν, κι έβλεπα απέναντί μου στα σκαλιά να παίζει κότσια με τις φίλες της η Ελένη· με μια ζωηράδα λες κι η νιοή που μόλις αποκόπηκε απ' τ' όνομά της –διά Προεδρικού Διατάγματος– φύσηξε πάλι μες στο λεπτό της κορμάκι.

Φόβος

της Ανδρονίκης Παντελίδου

Η ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΠΑΝΤΕΛΙΔΟΥ κατάγεται από τη Δράμα, αλλά ζει και εργάζεται ως εκπαιδευτικός για πολλά χρόνια στην Κομοτηνή. Έχει επίσης συμμετάσχει με άρθρα της σε παιδαγωγικά συνέδρια και διεθνή περιοδικά. Είναι, επιπλέον, συγγραφέας των παιδικών και εκπαιδευτικών βιβλίων *Η αλφαβητοχώρα: το Ομικρομικρούλι* και *Η αλφαβητοχώρα σε καραντίνα*. Επίσης συνεργάζεται με τοπικούς φορείς για την προώθηση της φιλαναγνωσίας στα παιδιά.

Στον Βαγγέλη Γιακουμάκη

*«Καὶ τὸ κακὸ εἶναι ποὺ ὅσο
ἐτρόμαζε, τόσο τὰ παιδιά ἐγύρευαν
νὰ τὸν ξιπάσουν μὲ κάθε τρόπο, διὰ
νὰ τρομάξει αὐτὸς καὶ νὰ γελοῦν
ἐκεῖνα»*

*Γ.Μ. Βιζυηνός,
«Ὁ Τρομάρας»*

Αν όλα ήταν τέλεια...
Αν μπορούσα να μη φοβάμαι καθόλου...
Αν μπορούσα να κλείσω το φόβο μου
σ' ένα μικρό κουτάκι..να το πετάξω
μακριά, μακριά, μακριά...

Με λένε Βαγγέλη...

—Δεν θέλω να πάω σήμερα στο σχολείο
μαμά! Νομίζω ότι θα αρρωστήσω. Με πονάει
το κεφάλι μου και πιστεύω ότι ανεβάζω πυ-
ρετό... σου λέω!

—Αλήθεια μικρέ μου... για να δω..Έλα να
δούμε... να βάλουμε θερμομέτρο...

—Δε χρειάζεται μαμά... αλήθεια σου λέω..Δε
νιώθω καθόλου καλά... Ας μην πάω σήμερα..

Με λένε Βαγγέλη...

—Είναι δροσερό το μέτωπό σου μικρέ μου
και το θερμομέτρο δεν ανέβηκε καθόλου.
Πες μου πώς νιώθεις; Αν χρειάζεται να φω-
νάξω τον γιατρό!

—Δε χρειάζεται να έρθει ο γιατρός μάνα. Δε
θέλω! Θα ξαπλώσω λιγάκι και δεν θα πάω στο
σχολείο σήμερα.

—Ό,τι θέλεις μικρέ μου..Ξεκουράσου! Θα
ενημερώσω τη δασκάλα σου.

Με λένε Βαγγέλη και δεν είμαι καλά...

Όχι, δεν είπα ψέματα στη μητέρα μου. Δεν εί-
μαι καλά... δεν είμαι στ' αλήθεια άρρωστος,

δεν έχω πυρετό... Όχι, δεν είπα ψέματα... Δεν
είμαι καλά... μέσα μου...

Με λένε Βαγγέλη και φοβάμαι...

Φοβάμαι...

Φοβάμαι να το πω... φοβάμαι να μιλήσω σε
σένα, στο φίλο μου, στη μάνα μου,

Φοβάμαι... στη δασκάλα, στο προπονητή
μου... φοβάμαι... στον πατέρα μου, στον ξά-
δερφό μου... ΦΟΒΑΜΑΙ!

Κλείνω το στόμα μου σφραγιστό, δεν μιλώ.

Δεν θέλω να πάω ξανά στο σχολείο!!!

ΦΟΒΑΜΑΙ σου λέω...

Με λένε Βαγγέλη...

Γιατί εμένα; Νιώθω χέρια πάνω μου, χέρια
που με πνίγουν.

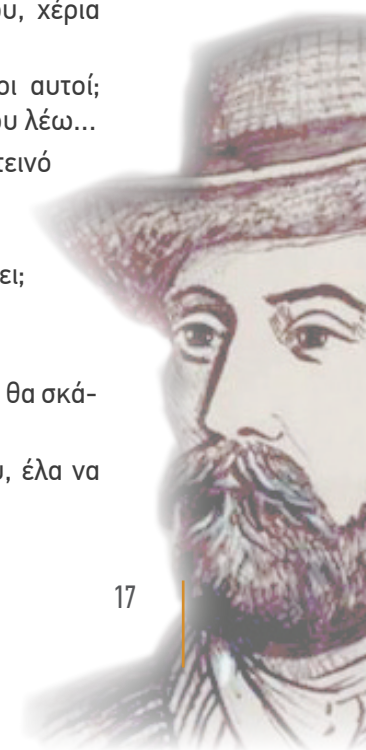
Γιατί με πειράζουν; Γιατί; Είναι φίλοι αυτοί;
Είναι πειράγματα αυτά; ΦΟΒΑΜΑΙ σου λέω...

Με λένε Βαγγέλη... Ξέρεις πόσο σκοτεινό
είναι το ντουλάπι;

Γιατί γελάνε μαζί μου; Τι έχει γίνει;
Δεν καταλαβαίνω. Τι τους έχω κάνει;
Πόσες φορές θα με χτυπήσουν;
Γροθιές, γροθιές, καυτό νερό...

Θηλιές στο λαιμό μου, το κεφάλι μου θα σκά-
σει...

—Τι έχεις παιδί μου; Έλα κοντά μου, έλα να
μου ανοίξεις τη ψυχή σου...

—Δυσκολεύομαι, θηλιές στο λαιμό μου...
Με πνίγουν... κάθε μέρα... Δεν θέλω να πάω
εκεί...

—Μίλα μου, μη φοβάσαι...

—Κλειστό το στόμα μου, βουβό... χάνεται
στη σκοτεινιά της ντουλάπας..

Με λένε Βαγγέλη..Φοβάμαι...

—Πιάσε το χέρι μου... Εγώ θα σε βοηθήσω!

—Το ξέρω, μ' αγαπάς! Το ξέρω, θα με βοη-
θήσεις ΤΩΡΑ.... ΜΕΤΑ; Μετά θα μου κάνουν
τα χειρότερα;

—Όχι, όχι, Βαγγέλη! Πίστεψε στον εαυτό σου!
Έλα κοντά μου, μίλα μου! Δείξε μου, μη φο-
βάσαι... Δεν είσαι μόνος.

Με λένε Βαγγέλη και τρέμω... τρέμω απ' τον
φόβο μου.

Ίσως να' φευγα καλύτερα... Ίσως να μην περι-
μένω την επόμενη γροθιά... Ίσως να κόψω το
σχοινί της θηλιάς απ' το λαιμό... Εκεί ψηλά...
φοβάμαι... εκεί ψηλά ίσως... ίσως... είναι πιο
καλά. Ίσως εκεί να μη φοβάμαι πια. Ίσως εκεί
να μην τρέμω. Παλεύω με τον εαυτό μου.
Παλεύω με τις σκέψεις μου. Παλεύω με το
σχοινί στο λαιμό μου. Με σφίγγει ακόμα πιο
πολύ...

Με λένε Βαγγέλη και φοβάμαι...

Με λένε Βαγγέλη... Δεν θέλω τίποτα πια...

Όλα είναι μάταια...

—Όχι, Βαγγέλη! Πρέπει να παλέψεις. Να τα
νικήσεις όλα. Να τους νικήσεις όλους.

—Γίνεται αυτό;

—ΝΑΙ, Βαγγέλη, γίνεται!!!

—Δεν γίνεται σου λέω! Πνίγομαι! Άσε με στη
σκοτεινιά μου! Ποιος είσαι εσύ που μου λες
ότι γίνεται; Πώς γίνεται να το παλέψω;

—ΓΙΝΕΤΑΙ ΒΑΓΓΕΛΗ!

—Όλα είναι σκοτεινά για μένα.

—Να σε ρωτήσω κάτι Βαγγέλη; Πώς τρως
ένα ΘΕΡΙΟ;

—Δεν ξέρω! Δεν ΓΙΝΕΤΑΙ!

—Μπουκιά, μπουκιά! Ένα βήμα τη φορά, ένα
μικρό βήμα... Θέλεις να δοκιμάσεις Βαγγέλη;
Έλα, πάρε θάρρος. Βγες στο φως, βγες από
τη σκοτεινιά σου...

—ΦΟΒΑΜΑΙ! Δεν μπορώ, μαμά!

ΦΟΒΑΜΑΙ! Δεν μπορώ, πατέρα!

—Ένα μικρό βήμα τη φορά... Έλα μη φοβά-
σαι! Η ζωή είναι χαρούμενο τραγούδι.

—Λες;

—Ναι, Βαγγέλη! Μίλα μου! Διώξε μακριά
ό,τι σε βασανίζει... Το ποτάμι πριν χυθεί στον
ωκεανό τρέμει από φόβο! Κοιτάζει πίσω
του... βλέπει το δρόμο που έκανε. Κοιτάζει
μπροστά βλέπει ωκεανό τεράστιο! Να ενωθεί
μαζί του... θα χαθεί... Θα χαθεί; Όχι, Βαγγέ-
λη... το ποτάμι δεν θα χαθεί. Θα γίνει ο ωκε-
ανός ο ίδιος...

Αντί επιλόγου

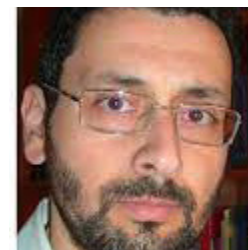
Τα βιώματα του Βιζυηνού του έδωσαν ώθηση να γράψει για τα παιδιά. Ήθελε να βλέπει τα παιδιά χαρούμενα, σε αντίθεση με τη δική του παιδική ηλικία. Δεν ασχολήθηκε τυχαία ούτε πρόχειρα με την παιδική ποίηση και πεζογραφία. Όταν έγραφε λογοτεχνικά κείμενα για παιδιά, είχε ήδη επιστημονικό, φιλοσοφικό, αισθητικό υπόστρωμα. Κατά τις πανεπιστημιακές του σπουδές ασχολήθηκε με την παιδαγωγική και την ψυχολογία. Η διδακτορική του διατριβή ακριβώς σε αυτά τα επιστημονικά πεδία αναφέρεται και υποβάλλεται και εγκρίνεται το 1881. Μετά από 128 χρόνια εκδίδεται μάλιστα σε ελληνική μετάφραση με τίτλο: “Το παιδικό παιχνίδι σε σχέση με την ψυχολογία και την παιδαγωγική”.

Πόσο κοντά μας στην ψυχή μας μιλά το παιδικό διήγημα του Βιζυηνού «Ο Τρομάρας» και πόσο επίκαιρος είναι στα λόγια του! Ο Τρομάρας ήταν ένα έξυπνο παιδί μα πολύ δειλό... Ο Βαγγέλης ήταν ένα έξυπνο παιδί μα πολύ δειλό. Τα παιδιά της γειτονιάς πείραζαν τον Τρομάρα... Τα παιδιά της σχολής πείραζαν τον Βαγγέλη... Άλλες εποχές; Ίδιες εποχές νομίζω... Ο Τρομάρας δεν είχε κάποιον να τον βοηθήσει... Ο Βαγγέλης προσπάθησε να ξεφύγει από τους νταήδες της σχολής του... Ποιος ήξερε και δεν τον βοήθησε; Ο εκφοβισμός τότε και τώρα... Ο Τρομάρας έπρεπε να χρησιμοποιήσει την εξυπνάδα του για τα βγάλει πέρα. Ο Βαγγέλης δειλίασε, κοντοστάθηκε στο ποτάμι... έγινε ωκεανός... για όλου του κόσμου τα παιδιά! Να δώσουμε το χέρι, να βοηθήσουμε αυτούς που μας φωνάζουν, να είμαστε εκεί κοντά τους... να τους ακούσουμε... Ο Τρομάρας τα κατάφερε... Ο Βαγγέλης όχι...

Το μόνον της ζωής της ταξείδιον

του Γιάννη Στρούμπα

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΡΟΥΜΠΑΣ γεννήθηκε στην Κομοτηνή, όπου και εργάζεται ως φιλόλογος. Είναι τακτικός συνεργάτης σε πολλά λογοτεχνικά περιοδικά, έντυπα και ηλεκτρονικά. Ποιήματά του έχουν μεταφραστεί στα αγγλικά και τα ιταλικά. Είναι μέλος της Εταιρίας Λογοτεχνών Θεσσαλονίκης και του Κύκλου Ποιπτών. Έχει εκδώσει τρεις ποιητικές συλλογές (*Ταναγκαία προς το τ-ζην*, *Λεπρές Ισορροπίες*, *Γραφείον Ενικού Τουρισμού*), δύο τόμους δοκιμίων, δύο ανθολογίες και μία μελέτη.

«Μωρὲ θ' ἀφήσης τὴν ἀγελάδα νὰ
πᾶς στὴν Παναγία; Μωρέ,
τέτοια, καὶ τέτοια καὶ τέτοια, τὸ
πανηγύρι τὸ συλλογέσαι, καὶ
τὴν ἀγελάδα, τὴν γκαστραμένη τὴν
ἀγελάδα, δὲν τὴν συλλογέσαι;
Ποῦ εἶναι στὴν ἑβδομάδα της, δὲν τὴν
συλλογέσαι;»

Γ.Μ. Βιζυηνός,
Τό μόνον τῆς ζωῆς του ταξείδιον

Δεν ἔρχεται. Δεν λέει νὰ ρθει.

Κι ὅλο γκρινιάζει.
Ποῦ φεύγουμε τα καλοκαίρια
κι ὅλο μονάχη μένει;

Τι θέλει, δηλαδή;
Μέσα μαζί της νὰ κλειστούμε
σαν νὰ ἴμαστε ενεννηταφεύγα;
Ἢ νὰ ἴχουμε στις παραλίες τα ρεζιλίκια
με τα γινάτια της τα τσουκτερά;

Θέλει παρέα; Ἀς τον καλέσει.
Εἴκοσι χρόνια τώρα
τάχα τον προσμένει διαρκῶς.
Κι ἄς λέει πως γιὰ κει
μονάχος ταξιδεύεις;
Γραφεῖον Ἐνικοῦ Τουρισμοῦ
Ὁ Αχέρων.

Χαίρων; Ουδεῖς.
Μονάχη ὅμως; Δεν νομίζω.
Προσωπικό βαρκάρη θα ἴχει.
Ἀσφάλεια μεταφοράς; Εγγυημένη.

Ἄντε πια, βράδιασε το ἀργά.
Κι ἡ γκρίνια της ἀγκάθι ἀνυπόφορο.
Ἀς κλείσει αὐτός ο κύκλος.
Μα μήτε ἡ ἴδια, μήτε ὁ ἄλλος

Δεν ἔρχεται. Δεν λέει νὰ ρθει.

Ἀπό τὴν ποιητικὴ συλλογὴ *Γραφεῖον ἐνικοῦ
τουρισμοῦ*, Καλλιγράφος, Ἀθήνα 2016

Ο μηχανισμός του ρολογιού

(Μερικές σκέψεις για το διήγημα του Γεώργιου Βιζυηνού «Αι συνέπειαι της παλαιάς ιστορίας»)

του Ιγνάτιου Χουβαρδά

Ο ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΧΟΥΒΑΡΔΑΣ γεννήθηκε στη Βέροια, αλλά για πολλά χρόνια ζει και εργάζεται ως φιλόλογος στην Κομοτηνή. Κεντρικό θέμα στα κείμενά του είναι η προσέγγιση της θηλυκότητας, οι ιστοί της γοπτείας ανάμεσα στον ερωτευμένο και το πρόσωπο που τον γοπτεύει. Ενδεικτικές αναφορές στα βιβλία του: α) Ποίηση: *Θερινό τετράδιο*, *Το φόρεμα που αλλάζει* και β) πεζογραφία: *Η δουλειά μου ως γυμνό μοντέλο*, *Υπόκλιση στον πειρασμό*, *Αυτά που δεν πρέπει να ομολογήσεις*, *Στο ημίφως*, *Γδύνομαι ντύνομαι γδύνεται*.

«Ἄλλ' ὅταν βλαβῆ τὸ οἰκοδόμημα
τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ὅταν
θραυσθῆ ἑλατήριον, ἢ σταματήσῃ
τροχός τις ἐν τῷ μηχανισμῷ ἐκείνῳ
τοῦ νοός, ὃν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τόσον
χαρακτηριστικὰ ὠνόμασε ῥολόγι,
τότε ἡ Φύσις ἐξακολουθεῖ νὰ ἐξετάζη
ποία ἀράχνη ἔχασε τὸν δέκατον αὐτῆς
πόδα, διὰ νὰ τῆς τὸν ἀναπληρώσῃ»

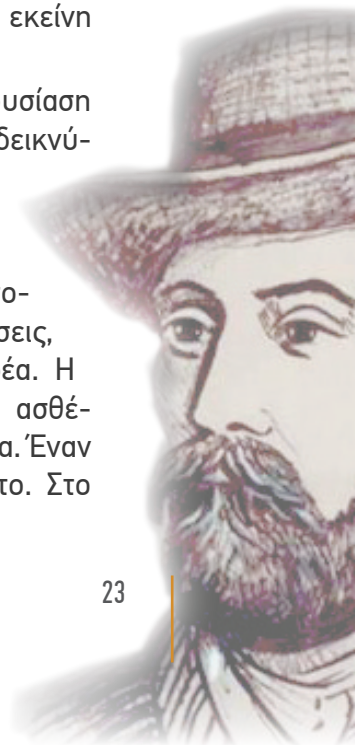
Γ.Μ. Βιζυηνός,
«Αἱ Συνέπειαι τῆς Παλαιᾶς
Ἱστορίας»

Αν ακουμπήσεις προσεκτικά το αυτί πάνω στις φράσεις του Βιζυηνού, ακούς μια μουσική. Υπάρχει ένας ρυθμός υπό-κωφος, προσανατολισμένος στο ημίφως μιας σκιάς. Αυτό δυστυχώς είχε το δικό του κόστος. Ο Βιζυηνός εξαργύρωσε την πνευματική του διαύγεια με το αντίτιμο μιας ζωής γεμάτης μεταπτώσεις και απογοητεύσεις. Ο ρυθμός που κατέκτησε στα γραπτά του, αποτέλεσε και το φάντασμα που τον καταδίωκε στην πραγματική ζωή. Δεν υπήρχε δηλαδή η αντιστοίχιση εκείνης της μουσικής στα πεζά του με το τραύλισμα της δικής του καθημερινότητας. Από την ατελέσφορη πανεπιστημιακή καριέρα (με έντονο το βάρος της αδικίας) καταλήγει στην ενασχόληση με ένα μεταλλείο. Από την αναζήτηση μιας μούσας που θα την ήθελε για γυναίκα του, επιδιώκοντας να παντρευτεί μια πολύ μικρή κοπέλα (την Μπετίνα Φραβασίλη), καταλήγει να έχει αφροδίσιο νόσημα, που το κουβαλά μάλλον από τη διαμονή του στη Γερμανία.

Πριν μερικά χρόνια βρέθηκα στην Αθήνα. Ένα ξενοδοχείο στο Χαϊδάρι, πάνω στην Ιερά οδό. Από το παράθυρο πρόσεξα την κίνηση των αυτοκινήτων κι ακριβώς απέναντι τη θέα ενός συγκροτήματος με διάφορα κτίρια νεοκλασικού τύπου, αρκετά

παρρητήματα κι ένα τεράστιο οικόπεδο γεμάτο δέντρα (πεύκα πρέπει να ήταν τα περισσότερα). Διέκρινα την επιγραφή στην είσοδο: «Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής Δρομοκαΐτειο». Θυμήθηκα τότε την τελευταία περίοδο του Βιζυηνού, όταν νοσηλεύτηκε σε αυτό το ίδρυμα, χτυπημένος από τη σύφιλη, που τον οδήγησε σε νευρική παράλυση. Κι όσο κοίταζα από το παράθυρο, σκεφτόμουν τις «Συνέπειες της παλαιάς ιστορίας» του Βιζυηνού. Εκεί περιγράφει αναλυτικά ένα φρενοκομείο έξω από την πόλη Γοττίγγη της σημερινής Σαξονίας, τον εξωτερικό χώρο, τον εσωτερικό, τους οικότροφους. Μέχρι που η αφήγηση επικεντρώνεται σε μια νεοφερμένη κοπέλα, που νοσηλεύεται κι εκείνη στο ίδιο ίδρυμα.

Πέρα από τη συγκλονιστική παρουσίαση της κοπέλας, με μια πένα που αναδεικνύει τον ταραγμένο ψυχισμό της, και την τραγική διαπίστωση πως ο Βιζυηνός προφητεύει τη δική του τύχη, υπάρχουν διάσπαρτες λεπτομέρειες για πρόσωπα και καταστάσεις, που σχετίζονται με τον συγγραφέα. Η κοπέλα οδηγήθηκε στην ψυχική ασθένεια, από έναν αποτυχημένο έρωτα. Έναν έρωτα ιδεατό, ρομαντικό, απόλυτο. Στο

άλλο άκρο της ζυγαριάς στέκεται η περιγραφή της συμπεριφοράς ενός επιστήθιου φίλου του αφηγητή, του Πασχάλη. Είναι ένας νέος με αγάπη για τα ορυκτά, κι εργάζεται εκείνο το διάστημα σε ένα μεταλλείο. Το μυστικό της πλοκής είναι η εξιχνίαση της ταυτότητας της κοπέλας, με την οποία είναι ερωτευμένος ο Πασχάλης. Τη λένε Κλάρα κι αποδεικνύεται πως είναι η κοπέλα του φρενοκομείου. Η ταύτιση γίνεται προς το τέλος του έργου. Ο σύνδεσμος, όπως λέει χαρακτηριστικά ο Βιζυηνός, που ταυτίζει τα δύο πρόσωπα είναι ο αφηγητής, δηλαδή ο επιστήθιος φίλος του Πασχάλη, ο οποίος υπήρξε επίσης, στην αρχή της αφήγησης, ο αυτόπτης μάρτυρας στο φρενοκομείο της ψυχικής ασθένειας της Κλάρας.

Το κεντρικό θέμα είναι, λοιπόν, ο ρομαντικός κι εξιδανικευμένος έρωτας δύο νέων, ένας έρωτας που δεν πραγματώνεται, με υπαίτιο τον Πασχάλη. Ο λόγος είναι ότι ο Πασχάλης αιφνιδιάζεται από την άδολη αγάπη της κοπέλας και τον καθολικό της έρωτα. Παρόλο που είναι εξίσου ερωτευμένος, νιώθει ανεπαρκής, γιατί προηγούμενες ερωτικές απογοητεύσεις έχουν μαγαρίσει την ψυχή του. Η στάση του ίσως είναι μια πράξη δειλίας. Επιλέγει έναν εύ-

σχημο τρόπο για να απομακρυνθεί, αλλά η ψυχή του είναι γεμάτη απόγνωση, καθώς απαρνήθηκε τον αληθινό έρωτα. Η καταφυγή του στην οροσειρά του Χαρτς, μια σειρά από βουνά με οργιαστική βλάστηση και έντονα καιρικά φαινόμενα, και η εργασία του στο μεταλλείο, τον βοηθούν να ξεφεύγει παροδικά από την ψυχική μέγγενη. Η επίσκεψη, όμως, του φίλου του στο ορεινό γερμανικό τοπίο και οι διάλογοι ανάμεσά τους, βγάζουν την πληγή στην επιφάνεια, και τότε ο Πασχάλης εκδηλώνει τα έντονα και βασανιστικά συναισθήματα που τον καταδιώκουν.

Στην περίπτωση του Βιζυηνού, τεχνική και περιεχόμενο συμπίπτουν. Το θέμα του έρωτα που διαπραγματεύεται (με μια πλοκή γεμάτη αστυνομικό μυστήριο και σασπένς), οι αναλυτικές και οξείες περιγραφές προσώπων και τοπίων, οι ψυχολογικές μεταπτώσεις, όλο αυτό το περιεχόμενο ταυτίζεται με την κατασκευή ενός συμπαγούς κειμένου, μελωδικού, που λειτουργεί όπως ένα ανθεκτικό ρολόγι, με απόλυτη ακρίβεια στον χρόνο.

Η φύση, παρατηρεί ο Βιζυηνός, έχει τη δυνατότητα να αναπληρώνει τα χαμένα της συστατικά. Η αράχνη όπως και το σκουλήκι αναπληρώνουν το κομμένο

τους μέλος. Οι πολύτιμοι λίθοι επίσης, αν και εξωτερικά φαίνονται ότι δεν έχουν ζωή, κρύβουν μέσα τους μια αδιατάρακτη ενότητα και συνοχή, τις οποίες εξασφαλίζουν κάποιες άυλες δυνάμεις. Η υφή αυτών των κρυστάλλων δύσκολα διαταράσσεται. Δίπλα στη συμπαγή ενότητα του οικοσυστήματος προστίθεται από τον Βιζυηνό η λέξη «ρολόγι», εννοώντας τον μηχανισμό του ρολογιού, τη συγχρονισμένη λειτουργία των εξαρτημάτων. Προσθέτει στο τέλος ο Βιζυηνός και τον όρο «σύνδεσμο», πετυχαίνοντας την ταύτιση των δύο γυναικών στο ίδιο πρόσωπο. Ένα είδος αναγνώρισης, όπως στις αρχαίες τραγωδίες. Ο συγγραφέας φτιάχνει, λοιπόν, ένα καλοδοουμένο ρολόγι, όπως το αντίστοιχο ρολόγι της φύσης, κι οι χτύποι του ρολογιού εδώ είναι οι γρήγοροι χτύποι της καρδιάς των δύο ερωτευμένων νέων.

Οι λέξεις, οι φράσεις συναρμολογούνται σε μια απαραβίαστη ενότητα όπου τίποτα δεν περισσεύει. Το ρυθμισμένο ρολόγι του Βιζυηνού έρχεται να περιγράψει την διάλυση του εγώ, της ψυχής, τον θρυμματισμό του ανθρώπινου υποκειμένου - σχήμα οξύμωρο. Ο Πασχάλης έχοντας πληγωθεί από προηγούμενους έρωτες,

δεν μπορεί να ανταποκριθεί. Από την άλλη η Κλάρα, βιώνοντας την απόλυτη επιθυμία και μετά τον ξαφνικό χωρισμό, δεν αντέχει και οδηγείται στην τρέλα.

Σε μια ακραία μορφή του ανθρώπινου ψυχισμού, που είναι ο έρωτας, όπου ζητάς τα πάντα και θέλεις να δώσεις τα πάντα, επιδιώκοντας την απόλυτη ένωση, την ταύτιση, τη συμπαγή μάζα ενός κρυστάλλου, όπου άυλες δυνάμεις διασφαλίζουν τη συνοχή του, σε εκείνο το ύστατο σημείο ο άνθρωπος αποδεικνύεται πολυπλόκαμος, ασύνδετος, ετεροβαρής, στο τέλος αυτοκαταστροφικός. Είναι γνωστοί οι στίχοι του Βιζυηνού «μετεβλήθη εντός μου/και ο ρυθμός του κόσμου». Κι αν τα λάθη στο φυσικό περιβάλλον διορθώνονται (η αράχνη, το σκουλήκι, οι πολύτιμοι λίθοι αναπληρώνουν τα χαμένα τους μέλη), στον άνθρωπο τα λάθη αποδεικνύονται καταστροφικά, χωρίς επιστροφή. Με τον δικό του τρόπο ο Βιζυηνός δίνει τον ορισμό της τραγωδίας.

Στο αφήγημα αυτό ο Θρακιώτης πεζογράφος διαπραγματεύεται κάτι ακόμα πιο βαθύ, την ψυχική πάθηση. Φτάνεις στην παράνοια γιατί ανακαλύπτεις τη σοφία της φύσης, κατακτάς μια διαφάνεια που βασίζεται στην ενότητα και την ολότητα.

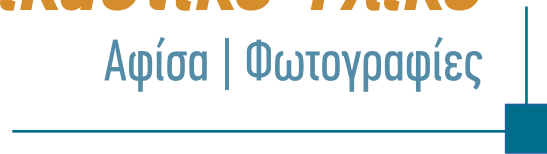

Κάτι το συμπαγές και αδιαπέραστο. Αυτό, όμως, ο άνθρωπος δεν μπορεί να το αντέξει για πολύ, παρά μόνο σαν έκλαμψη. Η ύπαρξη του ανθρώπου είναι καταδικασμένη να αναζητά μια ένωση κι ένα συμπλήρωμα και μια ολότητα, που στη δική του περίπτωση είναι κάτι ανέφικτο. Όπως λέει ο γάλλος φιλόσοφος και συγγραφέας Ζορζ Μπατάιγ, η τραγωδία του ανθρώπου είναι η ασυνέχεια. Η ένωση του ενός ανθρώπου με τον άλλον είναι μια ουτοπία. Η παραδοχή της μοναξιάς εξίσου δύσκολη. Εκείνοι που τρέφουν αυταπάτες, κι αφήνονται στον έρωτα διεκδικώντας την ολότητα, προδίδονται συνήθως από την ίδια τους την ύπαρξη. Υπάρχουν και εξαιρέσεις. Το αντίτιμο σε κάποιους ιδιαίτερα εύστροφους ανθρώπους είναι το ξελασκάρισμα του νου, η διαταραχή. Δηλαδή η απότομη σύζευξη των αντιθέτων, χωρίς αρμούς. Η ίδια η φύση μοιάζει τότε να

εγκαταλείπει τον άνθρωπο. Και μόνο το χώμα τον καταλαβαίνει. Ο Βιζυηνός βρίσκει στο τέλος του κειμένου τον τρόπο να εντάξει τον άνθρωπο στον μηχανισμό του ρολογιού, βρίσκει τον σύνδεσμο, επιλέγει για το τέλος της ιστορίας ένα είδος συγχρονισμού. Ο θάνατος της κοπέλας στο φρενοκομείο συγχρονίζεται με το θανατηφόρο ατύχημα του νέου στο μεταλλείο. Οι δύο νέοι καταφέρνουν να συναντηθούν και να ενωθούν σε μια πέρα από τη ζωή εμπειρία. Το τέλος μοιάζει σύμφωνο με τις αρχές του ρομαντισμού. Δεν είναι, όμως, μόνο αυτό. Είναι κυρίως η πνευματική διαύγεια που αποκαθίσταται. Οι χτύποι της καρδιάς του ρολογιού διέπονται πλέον από μια αρμονία και ολότητα. Η φύση και ο άνθρωπος σε απόλυτο συγχρονισμό. Η λύση και η κάθαρση της αρχαίας τραγωδίας.

Εικαστικό Υλικό

Αφίσα | Φωτογραφίες

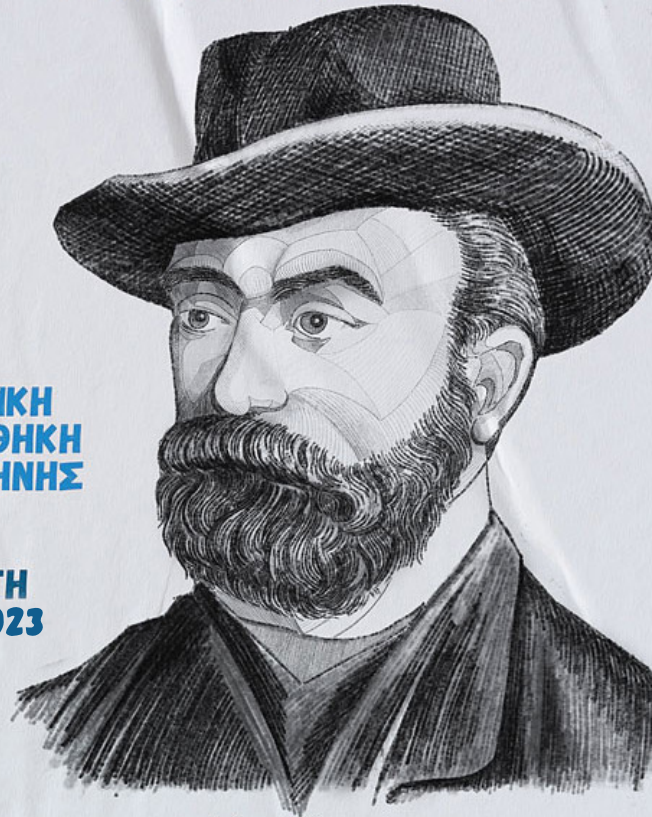

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ ΚΑΙ Η ΑΠΗΧΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΣΤΑ ΝΕΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ

ΤΕΤΑΡΤΗ
01.02.2023
18:00

Πρόγραμμα Εκδήλωσης:

*«Η πρόσληψη της λογοτεχνίας του Γ. Μ. Βιζυηνού στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα»,
Θανάσης Β. Κούγκουλος - Επίκουρος Καθηγητής Τ.Ι.Ε του Δ.Π.Θ*

*«Συνομιλώντας μέσω της λογοτεχνικής γραφής με την εργοβιογραφία του Βιζυηνού»
Μαρία Δήμου και Ανδρονίκη Παντελίδου, εκπαιδευτικοί Α'θμιας Εκπ/σης,
Γιάννης Στρούμπας και Ιγνάνης Χουβαρδάς εκπαιδευτικοί Β'θμιας Εκπ/σης,
Σπύρος Κισσάς, Αναπληρωτής Καθηγητής θεωρίας της λογοτεχνίας και δημιουργικής γραφής
στο Τμήμα Γλωσσικών και Διαπολιτισμικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.*

Η εκδήλωση εντάσσεται στη σειρά Λογοτεχνικές Συναντήσεις στη Βιβλιοθήκη.

ΠΡΟΣΕΛΥΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ: ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

«Ο Γεώργιος Βιζυηνός
και η απήχηση του έργου
του στα νεότερα χρόνια»

ΚΟΜΟΤΗΝΗ 1/2/2023

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΝΤΥΠΟΥ:
ΚΑΤΕΡΙΝΑ Δ. ΣΧΟΙΝΑ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ • ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ
ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ